

Ομοφοβία και Τραύμα

του Νίκου Βλαχάκη

Η Αλεξάνδρα Βασιλείου είναι ψυχοθεραπεύτρια και ιδρυτικό μέλος του processwork.gr. Τη γνωρίζω εδώ και χρόνια, είχα τη χαρά να συνεργαστώ μαζί της και πάντοτε παρακολουθώ με αγωνία και θαυμασμό τη δουλειά και τα γραφτά της. Αφορμή για τη συνάντησή μας ήταν ένα σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε, με τίτλο «Δυο Φτερά για να Πετάξεις: η προσέγγιση του Process Work στην ομοφοβία και το τραύμα», ενώ η συζήτηση μας έγινε στη σκιά πολλών δυσάρεστων γεγονότων: από τη μία οι διαδοχικές αυτοκτονίες ομοφυλόφιλων εφήβων που συγκλόνισε το υγιές κομμάτι της Αμερικής και από την άλλη μια διπλή αυτοκτονία Ελληνόπουλων που αγνοήθηκε από τους πάντες και αποκρύφτηκε σιωπηρά, σαν να μη συνέβη ποτέ. Με την Αλεξάνδρα επιχειρήσαμε να καταλάβουμε το πώς και το γιατί.

Positive: Εν αρχή ην η ομοφοβία. Η εσωτερικευμένη ομοφοβία και η εξωτερική βία. Που οδηγούν στο τραύμα και το αντίστροφο. Πολλοί έχουμε τα τραύματά μας, εάν όμως δεν μπορέσουμε να εστιάσουμε πάνω τους, γίνονται μια χρόνια κατάσταση που ακολουθεί όλα τα γεγονότα της ζωής. Πώς όμως αντιμετωπίζει κανείς το τραύμα;

AB: Πρέπει κανείς να εξερευνησει το βίωμα γύρω από το τραύμα από πολλές διαφορετικές σκοπιές. Να μπορέσει να υπερασπιστεί τον εαυτό του 100%, ακόμα και μετά το γεγονός. Να αντιμετωπίσει θέματα που αφορούν το μετατραυματικό σοκ (αφού μάθει να αναγνωρίζει τα σημάδια του). και πιθανές ενοχές για τη δική του εμπλοκή ή επιλογή αντιδράσεων. Να βρει στήριξη στο προσωπικό και κοινωνικό του περιβάλλον να εκφράσει όλα τα συναισθήματα που δημιουργούνται από το γεγονός: πόνο, θλίψη, οργή, θυμό, κατάθλιψη ή και απελπισία. Ταυτόχρονα μπορεί να είναι βοηθητικό να εξερευνησει και κάτι από την «ενέργεια» του θύτη. Για παράδειγμα, αν δεις με καθαρά συμβολικό τρόπο, την πράξη ενός θύτη, μπορεί αυτή να έχει μέσα της μια στάση αποφασιστικότητας και αποδέσμευσης από κοινωνικά πρότυπα, που μπορεί να είναι χρήσιμα. Επαναλαμβάνω, όχι στον κυριολεκτικό τρόπο με τον οποίο εκφράζονται από τον θύτη, αλλά με συμβολικό τρόπο. Προσπαθείς δηλαδή να μπεις στη θέση εκείνου που σου δημιούργησε το τραύμα, όχι για να καταλάβεις γιατί σε τραυμάτισε, ούτε για να δικαιολογήσεις την πράξη του, αλλά για να βρεις τις δύο πολικότητες: «θύμα» και «θύτης» και να μπορέσεις να καταλάβεις με ένα πιο συνειδητό τρόπο την ενέργεια από τις δύο πλευρές, να μπορέσεις να τη χρησιμοποιήσεις δημιουργικά. Γιατί ως θύμα του τραύματος, και μόνο από το γεγονός ότι είσαι θύμα, κουβαλάς την ενέργεια του θύτη μέσα από το τραυματικό γεγονός. Το να μπορέσει κανείς να εξερευνησει αυτή τη δυναμική και την ενέργεια που κουβαλάει ο θύτης, ίσως είναι ένα σημαντικό βήμα στο να μπορέσει να ολοκληρώσει την ιστορία του τραύματος και να προχωρήσει παραπέρα στη ζωή του.

Positive: Αν εστιάσουμε στην ομοφυλοφιλία, είναι σχεδόν βέβαιο ότι μιλάμε για πολλαπλά τραύματα, περισσότερο ή λιγότερο οδυνηρά, που προκαλεί η ίδια η κοινωνική πραγματικότητα. Υπάρχουν άνθρωποι που αυτό το τραυματικό βίωμα το κουβαλάνε σε όλη τους τη ζωή και κάποιοι χτίζουν όλη τους τη προσωπικότητα πάνω σε ένα τέτοιο περιστατικό ή σε πολλά περιστατικά. Γιατί;

A.B.: Ένα πράγμα που παρατηρώ δουλεύοντας με ανθρώπους είναι ότι στην Ελλάδα προλάβουμε και πήγαμε στη μετα-ομοφοβική εποχή, την εποχή του «δεν τρέχει και τίποτα, όλα είναι αποδεκτά», πριν περάσουμε την επίγνωση της ομοφοβικής εποχής. Βρεθήκαμε δηλαδή στην εποχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πριν καν αντιμετωπίσουμε το τι σημαίνει ομοφοβία και πόσο ομοφοβική είναι η ελληνική κοινωνία. Πόσο τραυματικό είναι αυτό για την lgbtq κοινότητα! Στην Ελλάδα συναντάς συχνά ανθρώπους που είναι θύματα τραυματικών εμπειριών εξαιτίας της ομοφοβίας, αν και πολλές φορές οι ίδιοι δεν θα το αναγνωρίζουν ως ομοφοβία. Δηλαδή τραυματίζονται χωρίς καν να ξέρουν γιατί έχουν τραυματιστεί. Κι αυτό γιατί είναι τόσο αποδεκτή η ομοφοβία σαν κοινωνική στάση, που δεν την αναγνωρίζεις εύκολα για να μπορέσεις να την ονοματίσεις. Έτσι, όταν δεν μπορείς να αναγνωρίσεις την ομοφοβία στο εξωτερικό σου περιβάλλον, είσαι

και πολύ πιο ευάλωτος στο να την υιοθετήσεις, χωρίς καν να ξέρεις ότι εκείνη τη στιγμή γίνεσαι πάρα πολύ ομοφοβικός.

Positive: Και αυτό είναι ακόμα πιο δύσκολο να το δουλέψεις και να το διαχειριστείς γιατί είσαι κι εσύ ταυτόχρονα θύτης τους εαυτού σου.

A.B.: Το πιο δύσκολο και πιο απειλητικό είναι να αναγνωρίσεις ότι εσύ ο ίδιος θυματοποιείς τον εαυτό σου. Είναι πιο εύκολα τα πράγματα, όταν ο εχθρός είναι εξωτερικός. Αντίθετα, είναι πολύ πιο δύσκολο να αναγνωρίσεις εσωτερικές στάσεις και αντιλήψεις, κι εκεί εμπλέκονται κι άλλα θέματα.

Positive: Σε λίγο παλιότερες εποχές, πριν περάσουμε σε αυτό το «πολιτικώς ορθό» καθεστώς του «είμαστε όλοι απελευθερωμένοι και δεν τρέχει τίποτα με την ομοφυλοφιλία» ήταν πιο διακριτά τα όρια θύτη-θύματος. Σήμερα όμως υπάρχει κόσμος που μπορεί να διαδηλώνει με σημαίες σε κάποιο pride και ταυτόχρονα να υπάρχει μια φωνή μέσα του που δεν έχει αποδεχτεί αυτά του τα κομμάτια.

A.B.: Αυτό μπορείς να το δεις ξεκάθαρα και σε κάποιον που νιώθει μεν την ανάγκη να κατέβει στο pride και να αισθανθεί την ύπαρξη της κοινότητας, τη στιγμιαία ορατότητα μέσα από την ασφάλεια που μπορεί να προσφέρουν οι 4-5.000 άνθρωποι, ταυτόχρονα όμως, πιστεύει μέσα του ότι «είμαι ομοφυλόφιλος, το αποδέχομαι, τι να κάνουμε έχω ένα κουσούρι. Αλλά είμαι άνθρωπος και έχω δικαίωμα να υπάρχω».

Positive: Και φυσικά υπάρχει ο διαχωρισμός ενδο-ομάδας εξω-ομάδας, η λογική του: «εγώ είμαι ομοφυλόφιλος αλλά δεν είμαι πούστης, εγώ δεν μπορώ τις κραγμένες, δεν μπορώ τις λεσβίες γιατί είναι δακτυλοδεικτούμενες, ενώ εγώ δεν είμαι».

A.B.: Φυσικά, γιατί ο κάθε άνθρωπος ορίζεται μέσα του, όχι μόνο από το ποιος είναι, αλλά και από το ποιος δεν είναι.

Positive: Πώς εξηγείται όμως αυτός ο διαχωρισμός; Πώς είναι δυνατόν οι ίδιοι οι ομοφυλόφιλοι να δίνουν αγώνα να ξεφύγουν από την κοινωνική περιθωριοποίηση και ταυτόχρονα να αποστασιοποιούνται και να στιγματίζουν το στερεότυπο «κραγμένη»;

A.B.: Αν είχα απέναντί μου τον ομοφυλόφιλο που λέει «δεν είμαι σαν την κραγμένη», η πρώτη μου ερώτηση θα ήταν «ποιος σου είπε ότι πρέπει να είσαι σαν οποιονδήποτε άλλον και όχι ο εαυτός σου;» Αυτή την πίεση θα ήθελα να καταλάβω. Πιστεύω ότι νιώθει την ανάγκη να αποστασιοποιηθεί από αυτό το «άλλο», για να προστατευτεί από τα στερεότυπα. Το δεύτερο πράγμα θα ήταν να θυμίσω σε αυτόν τον άνθρωπο που λέει «κοίτα την κραγμένη», ότι αυτή η «κραγμένη» είναι ένας από τους ανθρώπους που έχει σηκώσει στην πλάτη του την ταυτότητα του ομοφυλόφιλου για πάρα πολλές δεκαετίες εδώ στην Ελλάδα. Αυτή η «κραγμένη» έχει φάει πολύ ξύλο και έχει ανοίξει το δρόμο για τη διεκδίκηση περισσότερων δικαιωμάτων.

Positive: Γιατί στην Ελλάδα πολλοί ομοφυλόφιλοι άντρες και γυναίκες καταπιέζουν την σεξουαλική τους ταυτότητα και ενδίδουν ποικιλοτρόπως σε εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις να ανταποκριθούν στα ετεροκανονικά πρότυπα; Παντρεύονται, κάνουν οικογένειες, παιδιά...

A.B.: Όταν γίνεται αυτή η συζήτηση για την σεξουαλικότητα και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κυριαρχούν τα στερεότυπα ρόλων και τα «κουτάκια». Αυτό από μόνο του δημιουργεί ένα πρόβλημα. Οι ομοφυλόφιλοι άνθρωποι παντρεύονται έναν άνθρωπο του αντίθετου φύλου για πολλούς λόγους. Μπορεί να θέλουν να κάνουν παιδιά και δεν το φαντάζονται έξω από μία οικογένεια με το μοντέλο πατέρας-μάννα-παιδιά ή γιατί δεν αντέχουν άλλο την πίεση της γονικής τους οικογένειας. Μπορεί απλά να μην μπορούν να αποδεχτούν την πιθανότητα να ζήσουν για πάντα μία ζωή σε μία ομοφυλόφιλη σχέση και προτιμούν την ασφάλεια που προσφέρει ένας ετεροφυλόφιλος γάμος, ακόμα και αν δεν τους ικανοποιεί 100%. . Μπορεί

να παντρεύονται γιατί ερωτεύτηκαν έναν άνθρωπο του αντίθετου φύλου, παρά το ότι στην μέχρι τώρα ζωή τους ταυτίζονταν ως ομοφυλόφιλοι.

Positive: Έξω από τα κουτάκια αυτά, το πρόβλημα που βιώνει κάποιος εξαρτάται από το βαθμό της εσωτερικής και εξωτερικής πίεσης. Οι έρευνες δείχνουν ότι σε κοινωνίες όπου η ομοφυλοφιλία είναι περιθωριοποιημένη, πολλοί νέοι άνθρωποι αναγκάζονται να παντρευτούν πιο γρήγορα για να μπορέσουν να αποδείξουν κάτι στους άλλους ή να ξεφορτωθούν την ομοφυλοφιλία τους. Επίσης, πολλά νέα παιδιά ωθούνται πολύ νωρίτερα στη ζωή τους στο να έχουν σεξουαλική ζωή για να αποδείξουν ότι δεν είναι ομοφυλόφιλοι, με όσα αυτό μπορεί να συνεπάγεται όταν είσαι έφηβος ή νέος ενήλικας και αυτές οι αποφάσεις δεν είναι συνειδητές.

A.B.: Πολλοί άνθρωποι έχουν καταστρέψει τον εαυτό τους, τις σχέσεις τους, τη ζωή και την υγεία τους για να αποδείξουν κάτι. Και ο γάμος αυτός θα πρέπει να σηκώσει και την πίεση μιας τέτοιας αγωνίας. Είναι πάρα πολύ άδικο αυτό και για τους δύο ανθρώπους μέσα στη σχέση.

Positive: Ωστόσο, ένας νέος άνθρωπος δεν μπορεί εύκολα να διαχειριστεί θέματα σεξουαλικότητας και ταυτότητας, όταν από έξω υπάρχει μεγάλη πίεση και το οικογενειακό περιβάλλον δεν δίνει την ευκαιρία στον έφηβο να συζητήσει για τέτοιου είδους πράγματα ή να τα αφήσει να βρουν την έκφραση τους.

A.B.: Είναι ανάλογα με την κουλτούρα αλλά και την μικρο-κουλτούρα. Δεν μπορείς να πεις ότι όλη η ελληνική ή όλη η αμερικανική κουλτούρα είναι έτσι, γιατί μέσα σε κάθε κουλτούρα υπάρχουν μικρότερες κοινότητες και ομάδες. Σίγουρα ένα παιδί που έχει ερεθίσματα και εικόνες άλλων σχέσεων, στο σχολείο για παράδειγμα ή στο σπίτι του ακόμα, τότε αυτό το παιδί έχει ένα πιο ευρύ ορίζοντα από ένα παιδί που γνωρίζει μόνο ένα μοντέλο. Είναι πάρα πολύ δύσκολο ένα οικογενειακό περιβάλλον να επιτρέψει την ελεύθερη έκφραση σεξουαλικού προσανατολισμού. Όλα όμως εξαρτώνται από την κάθε οικογένεια. Γνωρίζω έφηβους ή μικρότερα παιδιά που έχουν ενθαρρυνθεί από το οικογενειακό τους περιβάλλον να εξερευνήσουν τη σεξουαλικότητα τους πάντα ανάλογα με την ηλικία τους, με ένα τρόπο που τους αφήνει όλες τις πόρτες ανοιχτές. Έχω δει και μοντέλα οικογενειών όπου κάθε αναφορά στη σεξουαλικότητα απαγορεύεται. Εξαρτάται πολύ από την οικογένεια και την κοινότητα γύρω από την οικογένεια που έχει ένα παιδί. Ασφαλώς η οικογένεια αποτελεί ένα καθρέφτη του κοινωνικού συνόλου κι όπως δεν μπορεί να υπάρξει εκτός συνόλου, έτσι και δυσκολεύεται να ενθαρρύνει έναν τρόπο ζωής που δεν είναι αποδεκτός από το κοινωνικό σύνολο.

Positive: Η οικογενειακή σιωπή όμως ενισχύει το τραύμα, ιδιαίτερα στην εφηβεία, όταν ξεκινούν τα πρώτα βιώματα και οι πρώτες συνειδητοποιήσεις. Πολλά παιδιά και έφηβοι επιχειρούν με επικίνδυνους τρόπους να ανακουφιστούν από τη συνειδητοποίηση της ομοφυλοφιλίας που συχνά είναι οδυνηρή και αρνητική. Η σύγχρονη μάλιστα βιβλιογραφία λέει ότι οι αυτοκτονίες των γκέι εφήβων είναι σε ένα ποσοστό πολύ υψηλότερο από αυτό των ετεροφυλόφιλων εφήβων. Πώς λοιπόν να σταθεί κανείς δίπλα στα νέα παιδιά και τι μπορούμε να τους πούμε εμείς οι μεγαλύτεροι

A.B.: Υπάρχουν πολλοί τρόποι να σταθούμε δίπλα τους. Ένας είναι να δημιουργούμε εμείς το χώρο να εξερευνούν τη δικιά τους πραγματικότητα. Ως ψυχοθεραπευτές και ως σύμβουλοι είμαστε και φορείς ισχύος, κουβαλάμε και την ισχύ του να ονομάσουμε πράγματα «παθολογία» ή «υγεία», άρα ακόμα και ο τρόπος που εκφραζόμαστε και μιλάμε για τα πράγματα φτιάχνει ένα χώρο ελευθερίας ή μη ελευθερίας για έναν έφηβο. Είναι άλλο πράγμα να πεις σε έναν έφηβο «θα σεβαστώ την ιδιαιτερότητα σου» και είναι άλλο πράγμα να τους πεις «θα σεβαστώ τον προσανατολισμό σου». Είναι άλλο πράγμα να πεις «σέβομαι τις σεξουαλικές επιλογές του καθενός» και άλλο να πεις «σέβομαι τον προσανατολισμό του καθενός». Γιατί ακόμα και το να ονομάσεις την ομοφυλοφιλία σεξουαλική επιλογή, υπονοεί ένα είδος προσωπικής ευθύνης. Όλα αυτά βέβαια είναι πολύ λεπτές αποχρώσεις αλλά εμείς ως επαγγελματίες οφείλουμε να τα γνωρίζουμε.

Positive: Η ίδια η γλώσσα μπορεί να αποτελεί ένα ακόμα τραυματικό παράγοντα.

A.B.: Ένας άλλος τρόπος που μπορούμε να βοηθήσουμε τους εφήβους είναι χρησιμοποιώντας τις ίδιες λέξεις που τα παιδιά χρησιμοποιούν για να πληγώσουν το ένα το άλλο. Μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να πάρουν αυτές τις λέξεις και να τις κάνουν δικές τους. Για παράδειγμα, η λέξη «πούστης» χρησιμοποιείται για βρισιά, γιατί να μην αρχίσουν να τη χρησιμοποιούν σαν κάτι πάρα πολύ θετικό; Έτσι έγινε στα αγγλικά με το «queer», που πριν από μερικές δεκαετίες ήταν μία από τις χειρότερες βρισιές που μπορούσαν να σου πουν. Μπορούμε λοιπόν να δώσουμε στα παιδιά τρόπους να αμύνονται απέναντι στην επίθεση που δέχονται με δικιά τους δημιουργικότητα, με έναν τρόπο που θα παίρνει το αρνητικό μήνυμα και θα το μετασηματίζει σε κάτι θετικό. Σαν επαγγελματίες ψυχικής υγείας έχουμε επίσης να κάνουμε πολλή δουλειά με τους εκπαιδευτικούς. Επειδή χρόνια εργάζομαι στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών, γνωρίζω ότι τα θέματα της ποικιλομορφίας όχι μόνο αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, αλλά οποιουδήποτε είδους διαφορετικότητας, είναι θέματα για τα οποία και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ζητούν βοήθεια στο πώς θα τα χειριστούν. Κι εκεί χρειάζεται να είμαστε περισσότερο σύμμαχοι και λιγότερο αντιπαραθετικοί. Όλοι έχουν κουραστεί να έρχεται κάποιος από έξω και να τους λέει πώς θα κάνουν τη δουλειά τους καλύτερα. Στο χώρο της εκπαίδευσης έχει να γίνει πάρα πολλή δουλειά.

Positive: Παρατηρώ ότι ενώ οι εκπαιδευτικοί είναι γενικά πολύ ευαισθητοποιημένοι σε θέματα ετερότητας, η αναφορά στη σεξουαλική ετερότητα τους προκαλεί αμηχανία. Ζητούν βοήθεια για το χειρισμό ενός παιδιού που προέρχεται από άλλες μειονοτικές ομάδες, διστάζουν όμως πολύ να μιλήσουν για κάποιον «θηλυπρεπή» μαθητή στην τάξη τους.

A.B.: Τώρα μπαίνουμε σε μια μεγάλη κουβέντα γιατί και μόνο η περιγραφή ενός μαθητή ως θηλυπρεπή, που είναι από τις συχνές περιγραφές, υπονοεί ότι το παλικαράκι δεν είναι άντρας, αλλά γυναικείας τάσης, άρα η περιγραφή του έχει κλέψει το δικαίωμα να είναι ο άντρας που είναι, και έχει ήδη βάλει μέσα το σεξισμό. Γιατί ποιο είναι το βασικό πρόβλημα με το να είναι θηλυπρεπές ένα αγόρι; Ότι γίνεται πιο γυναίκα, άρα γίνεται κάτι υποδεέστερο. Για να μπορέσουμε λοιπόν να τα κουβεντιάσουμε αυτά τα πράγματα, πρέπει να βρούμε και μια γλώσσα για να τα κουβεντιάσουμε. Δε λέω να μην χρησιμοποιούμε τη γλώσσα που έχουμε, αλλά να συνειδητοποιούμε τι είναι αυτό που κάνει προβληματική αυτή τη γλώσσα. Γιατί αυτό που την κάνει προβληματική είναι η περισσότερη ή λιγότερη αξία που δίνουμε σε μερικά πράγματα. Κι έτσι είναι μια βαθιά αντιδημοκρατική γλώσσα.

Positive: Που φυσικά κουβαλάει τις σεξιστικές καταβολές του συνόλου. Ίσως ήταν προτιμότερο να επινοήσουμε μια καινούργια γλώσσα, για να το πράξουμε όμως αυτό, θα πρέπει πρώτα να καταλάβουμε την αξία και τη βαρύτητα που υπονοεί και τι αξίες κουβαλάει η γλώσσα που χρησιμοποιούμε ήδη. Υπάρχουν πολλοί γονείς που ανησυχούν ότι ο 5χρονος ή ο 8χρονος γιος τους είναι «θηλυπρεπής» γιατί του αρέσει να φοράει τα ρούχα της μαμάς του ή να βάφεται με το κραγιόν, δοκιμάζει γενικά πράγματα που παραδοσιακά ταυτίζονται με το γυναικείο φύλο. Η ανησυχία αυτή αφορά κυρίως τα αγόρια γιατί το εύρος των δραστηριοτήτων των κοριτσιών που είναι αποδεκτό είναι μεγαλύτερο. Για να προσχωρήσουμε και να κατανοήσουμε την κατάσταση πρέπει καταρχάς να έρθουν οι ίδιοι αντιμετώπι με τους φόβους τους. Πώς όμως μπορεί να γίνει αυτό;

A.B.: Σε αυτό το γονιό θα πρέπει κανείς να μιλήσει για το πόσο φυσικό είναι τα παιδιά να δοκιμάζουν διάφορες συμπεριφορές, ότι ανακαλύπτουν τον εαυτό τους. Να ξέρουν ότι όσο πιο απειλητικό και απαγορευμένο κάνουν κάτι, τόσο πιο πολύ δημιουργούν μια ατμόσφαιρα μυστηρίου γύρω από αυτό, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μεγάλη ένταση. Έτσι, το παιδί αντί απλά να είναι γεμάτο περιέργεια για τη ζωή και τον εαυτό του μέσα στη ζωή, αρχίζει και δημιουργεί γύρω του απαγορεύσεις χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, διάλογο και δυνατότητα διαπραγμάτευσης.

Positive: Στην εφηβεία φυσικά τα πράγματα είναι ακόμα δυσκολότερα, όχι μόνο για τον ίδιο τον έφηβο που φτάνει σε οδυνηρές συνειδητοποιήσεις για τη ζωή του, αλλά και για τους γονείς που αρχίζουν να αντιλαμβάνονται την ομοφυλοφιλία του παιδιού τους.

A.B.: Στους γονείς αυτούς με παιδιά που εκφράζουν την ομοφυλοφιλία ή την περιέργεια τους για την ομοφυλοφιλία, αν οι ίδιοι νιώθουν πελαγωμένοι, αυτό που θα τους συμβούλευα θα ήταν να ψάξουν να βρουν έναν ειδικό που θα μπορέσει να σεβαστεί και τη ζωή του παιδιού τους και τους φόβους τους, χωρίς όμως να υπνωτιστεί από αυτούς τους φόβους. Δηλαδή, δε νομίζω ότι βοηθάει να υπάρχουν δύο κατηγορίες επαγγελματιών, αυτοί που θα πουν στους γονείς «δίκιο έχετε, είναι τραγική η κατάσταση, ελάτε να δώσουμε και φάρμακα στο παιδί για να το αλλάξουμε» και αυτοί που θα πουν «μην σας νοιάζει, δεν τρέχει τίποτα, μια χαρά είναι όλα, αφήστε το ήσυχο το παιδί». Γιατί σαν γονείς δεν μπορούν να αφήσουν ένα παιδί ήσυχο να εξερευνήσει τη ζωή του μέσα σε μία κοινωνία που δεν επιτρέπει την εξερεύνηση. Ο γονιός δηλαδή δεν μπορεί να επιτρέψει παραπάνω εξερεύνηση από όση η κοινωνία επιτρέπει. Λίγη παραπάνω όμως μπορεί. Κι εκεί είναι που χρειάζονται βοήθεια από κάποιον που θα σεβαστεί το φόβο και την αγωνία τους.

Positive: Ωστόσο οι περισσότεροι γονείς σήμερα πιέζονται να αποδεχτούν την κατάσταση και στιγματίζονται αν δεν το κάνουν, ενώ ταυτόχρονα δεν βρίσκουν το πλαίσιο και το χώρο για να εκφράσουν τους δικούς τους φόβους.

A.B.: Αυτή η συμπεριφορά απέναντι σε γονείς ομοφυλόφιλων εφήβων είναι και πολύ κακοποιητική γιατί δεν λαμβάνει υπόψη της ότι όσο ο έφηβος έχει μπροστά του μία ολόκληρη διεργασία coming out, μία αντίστοιχη διεργασία έχει και ο γονιός. Και όσο ο έφηβος έχει να πενήσει την ετεροφυλοφιλία που νόμιζε ότι θα έχει αλλά δεν έχει, να ανακαλύψει τον τρόπο να εκφραστεί, να δυναμώσει, να αντιμετωπίσει την ομοφοβία, να γνωστοποιήσει την ομοφυλοφιλία του σε ένα αργότερο σημείο κλπ, όλα τα αντίστοιχα έχει να τα περάσει και ο γονιός. Να πενήσει την ετεροφυλοφιλία του παιδιού, να δυναμώσει για να αντέξει την ομοφοβία της κοινωνίας, να γνωστοποιήσει την ομοφυλοφιλία του παιδιού του σε σημαντικούς ανθρώπους γύρω του. Συχνά μάλιστα ο γονιός φοβάται ότι το παιδί του θα πάθει κάτι κακό, όχι γιατί είναι ομοφυλόφιλο, αλλά γιατί αυτό συνεπάγεται στη συγκεκριμένη κοινωνία. Και δεν έχει μόνο αυτά ο γονιός, αλλά και την αυξημένη κατακραυγή ότι ευθύνεται ο ίδιος για την ομοφυλοφιλία του παιδιού, είτε αυτή έρχεται σαν φωνή από το εξωτερικό του περιβάλλον, είτε έρχεται από μέσα του. Αυτή λοιπόν η στάση απέναντι στους γονείς, ότι απλά πρέπει να συνηθίσουν την ιδέα και να αφήσουν το παιδί τους να ζήσει, νομίζω ότι είναι και επικίνδυνη και πολύ άδικη απέναντι τους. Αυτή είναι μία ακτιβιστική στάση και επειδή το θέμα της ομοφυλοφιλίας και στη θεραπευτική κοινότητα και στους επαγγελματίες της ψυχικής υγείας είναι ένα πολύ πολωμένο θέμα δεν βρίσκεις συχνά ανθρώπους που να είναι πολύ διαλλακτικοί: ή είναι στο ένα άκρο και λένε «είναι παθολογία, τέλειωσε» ή είναι στο άλλο άκρο και λένε «δεν τρέχει τίποτα, όλοι είμαστε ελεύθεροι να κάνουμε ό,τι θέλουμε». Αυτός ο διάλογος πάντως δεν πρέπει να αφεθεί στην πλάτη των γονιών.

Positive: Θέλουν λοιπόν στήριξη οι γονείς και θέλουν κάποιος να τους δώσει το χώρο ώστε να εκφράσουν τον προβληματισμό, την οδύνη, το πένθος της ετεροφυλοφιλίας. Όμως, η συμβουλευτική ισχύ του θεραπευτή θα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από τον ακτιβισμό, που μόνο επικίνδυνος μπορεί να είναι.

A.B.: Βεβαίως η ψυχοθεραπεία είναι και πολιτική πράξη, δεν μπορούμε δηλαδή να διαχωρίσουμε το «κάνω θεραπεία» από το «είμαι πολιτικό ον και ζω στην κοινωνία», αλλά είναι άλλο πράγμα να χρησιμοποιώ την ισχύ μου ως θεραπευτής για να περάσω το ακτιβιστικό μου μήνυμα και άλλο πράγμα χρησιμοποιώ την ισχύ μου για να δημιουργήσω χώρο στον άλλο άνθρωπο να εξερευνήσει τις διαφορετικές φωνές μέσα του, να προσθέσω κι εγώ μερικές ακόμα, αν δεν είναι ορατές, και μετά να τον βοηθήσω να κάνει ένα διάλογο. Είναι δύο πολύ διαφορετικά πράγματα. Παρόλο που καταλαβαίνω γιατί πολλοί θεραπευτές γίνονται ακτιβιστές μέσα σε ένα τόσο πολύ πολωμένο κλίμα.

Positive: Η συνειδητοποίηση της ομοφυλοφιλίας δεν είναι ποτέ κάτι εύκολο, από μόνη της είναι ένα τραυματικό γεγονός, εξαιτίας της κοινωνικής πραγματικότητας μέσα στην οποία μπορεί να ζήσει την ομοφυλοφιλία του ο νέος.

A.B.: Θα κάνω μία παρένθεση εδώ: για τους εφήβους και η ετεροφυλοφιλία είναι ένα τραυματικό γεγονός, αφού μόλις κάνουν μία σχέση η συμπεριφορά του/της αγκιστρώνεται σε στερεότυπους ρόλους και ιδέες για το «τι σημαίνει να είσαι ένα αγόρι σε μία σχέση με ένα κορίτσι», «τι σημαίνει να είσαι ένα κορίτσι σε μία σχέση με ένα αγόρι». Αυτό μπορεί να είναι εξίσου τραυματικό, με ένα τρόπο λιγότερο ορατό. Τα στερεότυπα πληγώνουν όλους τους ανθρώπους. Γιατί και ο ετεροφυλόφιλος νέος και η ετεροφυλόφιλη νέα δεν είναι ελεύθεροι να είναι ο εαυτός τους μέσα στην ετεροφυλόφιλη σχέση, άρα κι εδώ θέλει προσοχή. Δεν είναι μόνο ο ομοφυλόφιλος έφηβος που περνάει μία ζόρικη εποχή μόλις ανακαλύπτει την ταυτότητα του και πάει να δημιουργήσει μια σχέση. Φυσικά ο ομοφυλόφιλος έφηβος έχει και την αυξημένη δυσκολία ότι είναι κοινωνικά περιθωριοποιημένη η εμπειρία του και δεν μπορεί να μιλήσει γι' αυτήν.

Positive: Και δεν μπορεί να μιλήσει γιατί τα μηνύματα γύρω του είναι τόσο αρνητικά, γιατί ανοίγει την τηλεόραση και ακούει να του λένε ότι είναι άρρωστος και ότι η βία απέναντι του είναι δίκαιη, γιατί πολλές φορές η οικογένεια του δεν επιτρέπει να εκφράσει οτιδήποτε έξω από τα ετεροκανονικά πρότυπα της κοινωνίας. Όλα αυτά δεν έχουν επιπτώσεις μόνο στην αυτό-εικόνα του εφήβου, αλλά κάποιες φορές έχουν δραματικές επιπτώσεις για την υγεία και τη ζωή του.

A.B.: Σε αυτόν τον έφηβο ή την έφηβη το πρώτο πράγμα που θα ήθελα να ξέρει είναι ότι δεν είναι μόνος του, ότι είναι ένας έφηβος ανάμεσα σε εκατοντάδες άλλους εφήβους και σίγουρα θα ενθάρρυνα να βρει στήριξη μέσα από οργανώσεις νέων και μέσα από Igbtq οργανώσεις. Δυστυχώς, η μέχρι τώρα εμπειρία σε δυτικές χώρες, έχει δείξει ότι συνήθως είναι κάποιο τραγικό γεγονός, μια μεγάλη και άδικη απώλεια που οδηγεί τις κοινωνίες στην αναθεώρηση της στάσης τους απέναντι στην Igbtq κοινότητα. Ο φόβος μου είναι ότι η μεγάλη μάζα των ανθρώπων στην Ελλάδα, δεν θα ξεβουλευτεί και δεν θα αρχίσει να αναρωτιέται αν δεν συμβεί και δεν δημοσιοποιηθεί και εδώ κάτι τραγικό. Τα περιστατικά βίας υπάρχουν εδώ και δεκαετίες, αλλά δεν δημοσιοποιούνται.

Positive: Φυσικά, για όλα αυτά τα προβλήματα μεγάλη ευθύνη έχει το κράτος, που συχνά αρέσκεται να αυτό-αποκαλείται ως «κοινωνικό», στην πραγματικότητα όμως έχει πλήρη άγνοια, ή ακόμα χειρότερα πλήρη αδιαφορία, σχετικά με όσα μιλήσαμε παραπάνω. Και μπορεί οι νόμοι ενάντια στα εγκλήματα μίσους να είναι χρήσιμοι, όμως χωρίς εκπαίδευση και στήριξη τα πράγματα δεν μπορούν να αλλάξουν.